

Інформація об авторах

Іртышчева Інна Александровна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджмента Національного університета кораблебудування імені адм. Макарова (проспект Героев Сталинграда, 9, г. Николаев, 54025, Україна; e-mail: innaxl@mail.ru).

Дубинская Ірина Івановна – аспірант кафедри менеджмента Міжнародного університету бізнесу і права (вулиця 49-й Гвардейської Дивізії, 37, г. Херсон, Херсонська, обл., 73000, Україна).

Information about the authors

I. Irtyshcheva — Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of Department of Management of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding (9 Heroiv Stalingradu Ave., Mykolayiv, 54025, Ukraine; e-mail: innaxl@mail.ru).

I. Dubinskaya — Postgraduate Student of Department of Management of University of International Business and Law (37 49-Gvardeyskoy Diviziy St., Kherson, Kherson region, 730000, Ukraine).

Стаття надійшла до ред.
05.08.2016 р

JEL Classification: E24; J21; J64; J65

УДК 331.56(477+4)

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

**Зайцева І. С.
Задорожко Г. Р.**

Анотація. Виявлено та розглянуто актуальні проблеми сучасного розвитку ринку праці України та країн Європейського Союзу. Проаналізовано проблеми тіньової зайнятості та прихованого безробіття в Україні, зміни показника рівня безробіття в Україні та країнах Європейського Союзу починаючи з 2007 р. по 2015 р. Також розкрито такі поняття, як «зайнятість» і «безробіття», згідно з Законом України «Про зайнятість населення» виявлено осіб, які належать до зайнятого населення, та осіб, які вважаються безробітними. У результаті здійснених досліджень на основі аналізу статистичних даних побудовано графіки, які відображають зміну показника рівня безробіття України, Німеччини, Польщі, Греції, Австрії залежно від року. Практичне значення здійснених у статті досліджень полягає у тому, щоб, спираючись на досвід країн-учасниць Європейського Союзу, визначити перспективні напрямки підвищення ефективності зайнятості в Україні.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, рівень безробіття, прожитковий мінімум, допомога по безробіттю.

ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ И БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ И СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗАУ

**Зайцева И. С.
Задорожко А. Р.**

Аннотация. Вывявлены и рассмотрены актуальные проблемы современного развития рынка труда Украины и стран Европейского Союза. Проанализированы проблемы теневой занятости и скрытой безработицы в Украине, изменения показателя уровня безработицы в Украине и странах Европейского Союза. Также раскрыты такие понятия, как занятость и безработица, согласно Закону Украины «О занятости населения» выявлены лица, принадлежащие к занятому населению, и лица, которые считаются безработными. В результате проведенных исследований на основе анализа статистических данных построены графики, отражающие изменение показателя уровня безработицы Украины, Германии, Польши, Греции, Австрии в зависимости от года. Практическое значение осуществленных в статье исследований заключается в том, чтобы, опираясь на опыт стран-участниц Европейского Союза, определить перспективные направления повышения эффективности занятости в Украине.

© Зайцева І. С., Задорожко Г. Р., 2016

Ключевые слова: занятость, безработица, уровень безработицы, прожиточный минимум, пособие по безработице.

THE PROBLEMS OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

I. Zaitseva, H. Zadorozhko

Abstract. *The article reveals and considers the actual problems of the current development of the labor market in Ukraine and countries of the European Union. The problems of shadow employment and hidden unemployment in Ukraine, changes in the unemployment rate in Ukraine and countries of the European Union between 2007 and 2015 have been analyzed. Also in the article the essence of such concepts as employment and unemployment is disclosed and, according to the Law of Ukraine «On Employment», persons belonging to the employed population and persons considered unemployed are identified. As a result of the conducted studies, on the basis of the statistical data analysis the graphs reflecting the change in the unemployment rate in Ukraine, Germany, Poland, Greece, Austria depending on the year have been built. The practical value of the research presented in the article is in identification of promising directions for increasing the efficiency of employment in Ukraine on the basis of the experience of member countries of the European Union.*

Keywords: *employment, unemployment, unemployment rate, subsistence minimum, unemployment compensation.*

Надзвичайно актуальним є дослідження проблем зайнятості та безробіття в сучасних умовах в Україні та країнах Європейського Союзу. Оскільки в перспективі Україна планує увійти до складу Європейського Союзу, досвід країн-учасниць цього об'єднання у сфері регулювання ринку праці є особливо важливим для нашої держави. Проблеми зайнятості та безробіття у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Д. Богиня, О. Пазюк, Е. Тоффлер, М. Кастельс.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу існують невирішені проблеми зайнятості та безробіття: люди, які мають вищу освіту та бажання працювати, не можуть знайти роботу за спеціальністю, роботу, яка б дозволила їм гідно існувати, тобто харчуватися, мати житло, утримувати родину, розвиватися.

Метою статті є дослідження проблем зайнятості та безробіття в Україні та країнах Європейського Союзу.

Досягнення високого рівня зайнятості є ключовою метою макроекономічної політики держави. Зазвичай під поняттям «зайнятість» розуміється діяльність працездатних (економічно активних) громадян у системі народного господарства з метою отримання трудового доходу (заробітної плати) та задоволення особистих потреб, що не суперечить законодавству країни [1, с. 398]. Безробіття являє собою складне багатоаспектне явище, коли частина активного працездатного населення не може знайти роботу [2, с. 640].

До зайнятого населення згідно з Законом України «Про зайнятість населення» належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством. Також до зайнятого населення належать особи, які забезпечують себе роботою самостійно (у тому числі члени особистих селянських господарств), проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості. Особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах і поєднують навчання з роботою, належать до зайнятого населення. Безробітними вважаються працездатні громадяни у працездатному віці, які через незалежні від них причини не мають заробітку і трудового доходу, зареєстровані у Державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу. Вони спроможні і готові працювати, але не отримують від служби зайнятості належної роботи, тобто роботи, яка відповідає їх професійній підготовці, стажу, досвіду та ін. [3].

Світова фінансова криза (2008 р.) завдала значної шкоди економіці України. Найбільшого скорочення зайнятості на початку кризи зазнали такі сектори, як промисловість та будівництво. Якщо проаналізувати статистичні дані, то рівень безробіття в Україні у 2007–2008 рр. складав 6,9 %, а вже у 2009 р. – 9,6 % [4–6]. Тобто рівень безробіття за рік збільшився на 2,7 %, але свого максимального значення за останні 9 років показник досяг у 2014 р., він склав 9,7 %.

Аналіз даних графіка (рис. 1) свідчить про те, що з 2009 р. по 2013 р. спостерігається певне зменшення показника рівня безробіття в Україні з 9,6 % до 7,7 %, але така позитивна тенденція є дуже далекою від реальності, тому що в Україні існує багато проблем щодо статистики безробіття, які не дозволяють оцінити реальний стан безробіття в Україні. Наприклад, неможливо врахувати осіб, які втратили надію отримати робоче місце і не стоять на обліку в службі зайнятості, також статистика не враховує

часткову зайнятість, тобто тих, хто примусово знаходиться у відпустках із ініціативи керівництва, вважаються зайнятими, крім того, велика кількість працівників працює без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати по безробіттю і у той же час задіяні у тіньовій економіці.

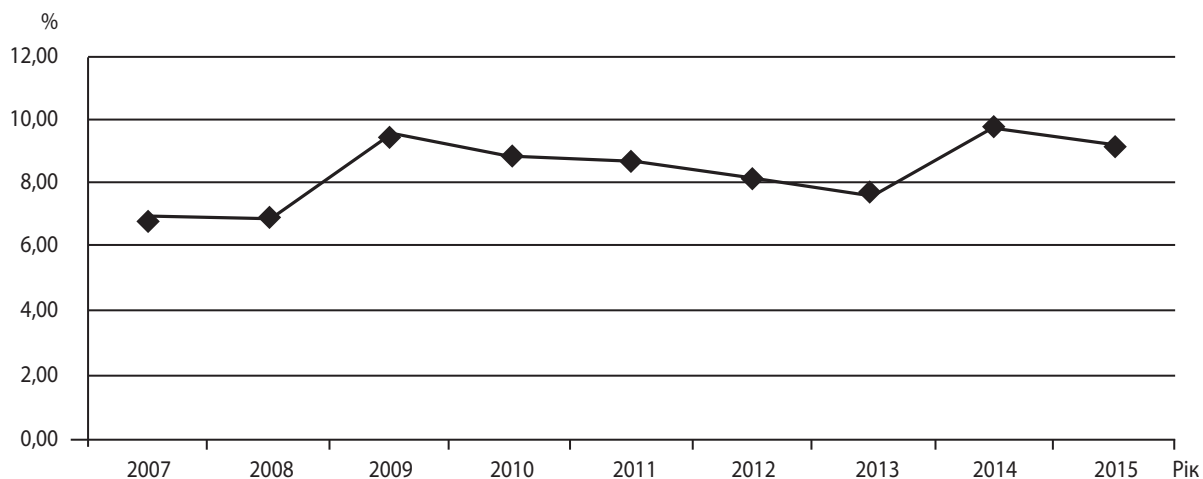

Рис. 1. Рівень безробіття в Україні з 2007 р. по 2015 р.

Допомога держави безробітним, які зареєстровані в центрах зайнятості на кінець 2015 р., складала 1102,40 грн на одну особу, у той час як прожитковий мінімум складав 1330 грн.

Країни Європейського Союзу не є виключенням, там також існують проблеми зайнятості та безробіття. Їх можна розглянути на прикладі декількох країн. Почнемо з Німеччини. Порівняно з іншими країнами Європи Німеччина вважається найбільш розвинутою країною. Рівень безробіття за останні чотири роки не перевищував семи відсотків, на 2015 р. він склав 6,4 %, в той час рівень безробіття в Україні на 2015 р. склав 9,6 %. Зайнятість населення у віці від 15 до 64 років складає 73 %. Цей показник набагато вище за середні показники європейських країн.

Безробіття в Німеччині має свої особливості. Наприклад, високоосвічені мешканці країни найбільш затребувані на ринку праці, 88 % таких громадян зайняті працею. А ті особи, які мають тільки середню освіту, користуються меншим попитом на ринку праці, з них тільки 46 % працевлаштовані.

Проаналізувавши графік (рис. 2), можна побачити, що рівень безробіття починаючи з 2007 р. по 2015 р. зменшується. Якщо порівнювати 2007 р. та 2015 р., то в 2007 р. показник склав 9 %, а у 2015 р. – 6,4 %. Отже, можна побачити, що показник рівня безробіття зменшився на 2,6 % [7–9].

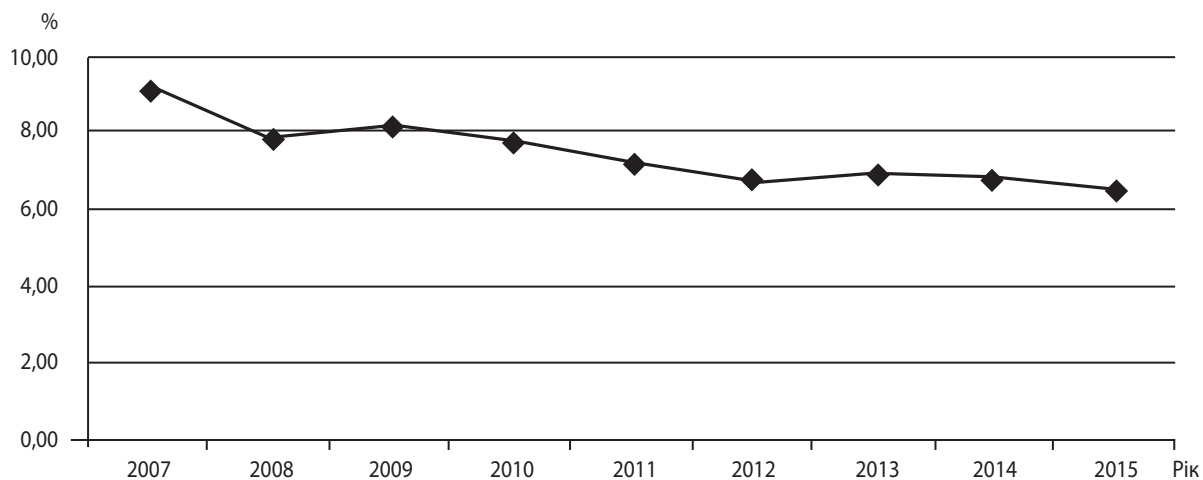

Рис. 2. Рівень безробіття в Німеччині з 2007 р. по 2015 р.

Допомога держави по безробіттю на 2015 рік у Східній Німеччині склала 1940 євро, а в Західній Німеччині – 2200 євро на одну особу, в той час як прожитковий мінімум склав 700 євро. Але держава надає допомогу тільки півтора року. В тому випадку, якщо громадянин за цей час не знайшов роботу, держава все одно надає підтримку, але сума виплат не перевищує 400 євро.

Розглянемо проблему зайнятості та безробіття в Польщі. Серед людей від 15 до 64 років рівень зайнятості складає приблизно 60 %. Громадяни, які мають вищу освіту, затребувані на ринку праці, 83 % з них працевлаштовуються і тільки 24 % осіб, які не мають вищої освіти, знаходять роботу. Рівень зайнятості серед жінок в Польщі складає 53 %, в той час як у Європі в цілому – 60 %.

За даними Центрального статистичного управління, рівень безробіття в Польщі на 2015 р. склав 8,9 % – це найнижчий показник із 2013 р. За останні 9 років найбільший рівень безробіття зафіксували у 2007 р., він склав 13,8 % (рис. 3) [10–12].

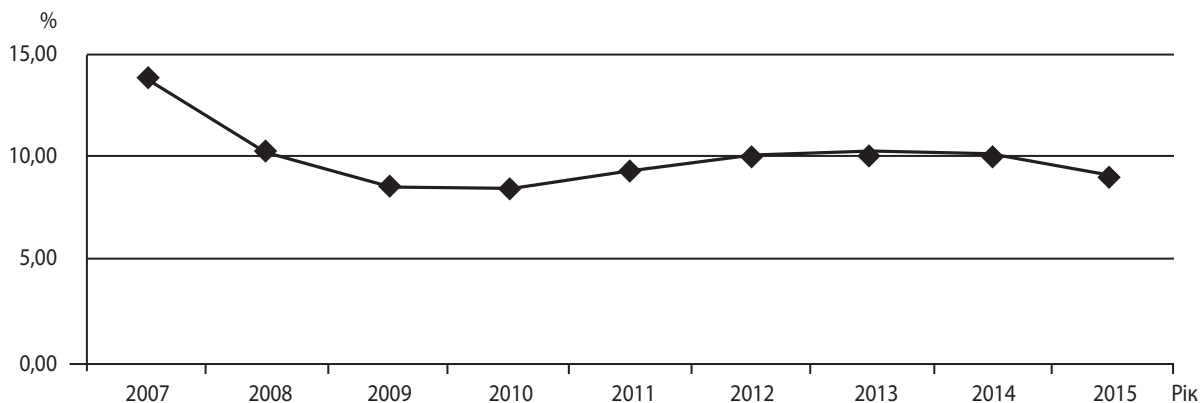

Рис. 3. Рівень безробіття в Польщі з 2007 р. по 2015 р.

Допомога по безробіттю у Польщі – одна з найменших порівняно з іншими країнами Європейського Союзу і становить приблизно 200 доларів, у той час як прожитковий мінімум – 440 доларів. Тобто ми бачимо, що прожити в Польщі на допомогу по безробіттю майже неможливо.

У Греції тільки половина працездатного населення має оплачувану роботу. На відміну від інших країн Європейського Союзу, в Греції мають роботу 60 % населення з вищою освітою і 23 % – з середньою освітою. Це свідчить про те, що проблема безробіття стосується як кваліфікованих, так і некваліфікованих робітників. А в країнах Західної Європи спеціалісти з вищою освітою без проблем знаходять роботу.

На графіку (рис. 4) можна побачити, що в Греції критична ситуація стосовно безробіття. Починаючи з 2008 р. показник значно виріс, у 2013 р. він досяг максимального значення 27,5 %. І тільки за останні два роки він зменшився до 25,7 % [13].

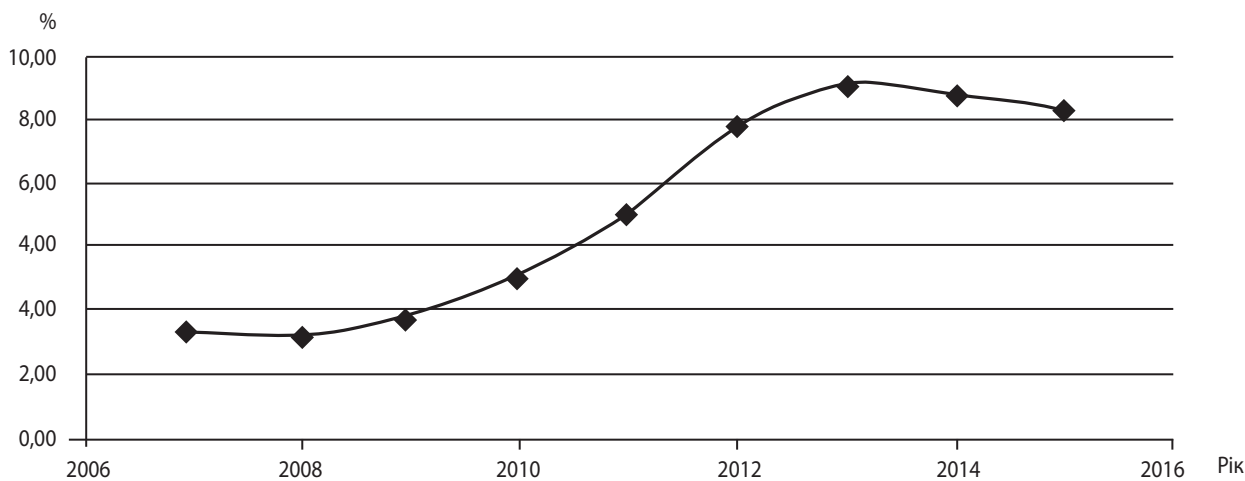

Рис. 4. Рівень безробіття в Греції з 2007 р. по 2015 р.

На безробіття, крім кризи, пов'язаної із залученням позикових коштів, вплинуло приховування справжнього стану справ перед країнами-кредиторами, наприклад, Францією і Німеччиною. Також на безробіття вплинуло те, що зросла тривалість життя на Середземномор'ї. Більш старші працівники залишаються на ринку праці набагато довше, ніж раніше, тому зменшується кількість вільних робочих місць для молоді.

В Австрії більше 72 % населення у віці від 15 до 64 років має оплачувану роботу. Приблизно 77 % чоловіків та 66 % жінок мають оплачувану роботу. Рівень показника безробіття в Австрії дуже низький. Якщо порівнювати з іншими країнами Європейського Союзу, за останні дев'ять років він не перевищував шести відсотків і на сьогодні складає 5,3 % (рис. 5) [12; 14].

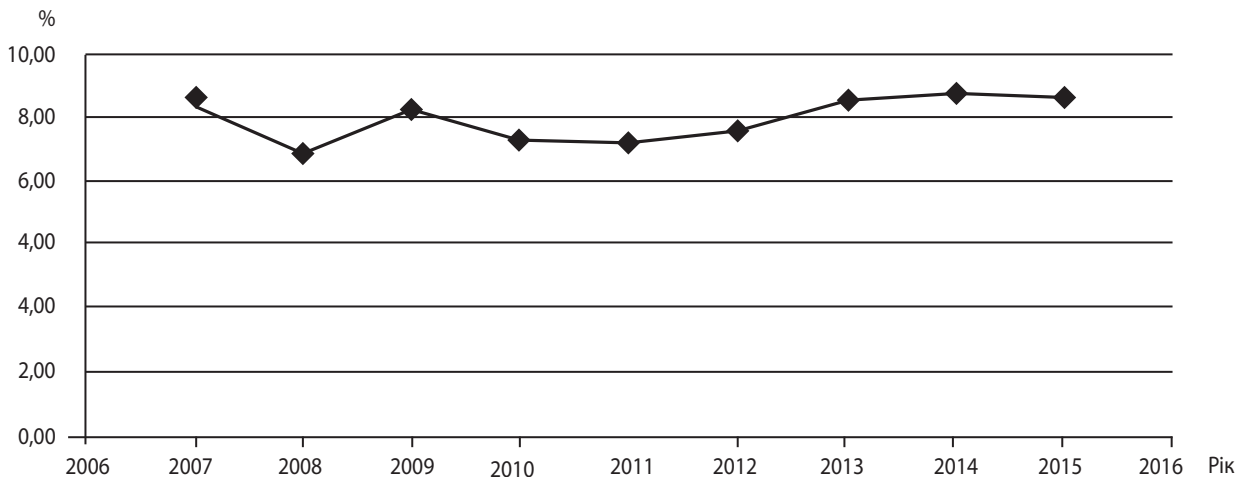

Рис. 5. Рівень безробіття в Австрії з 2007 р. по 2015 р.

Також в Австрії – один із найнижчих показників безробіття серед молоді, він складає 9 % та займає друге місце після Німеччини (7,2 %). Найважче знайти роботу молоді в Греції, Іспанії та Хорватії.

Допомога по безробіттю в Австрії складає 55 % від середньої заробітної плати. Максимальний розмір зарплати, за яким буде розраховуватися розмір допомоги, дорівнює 4 020 євро. Термін, на який надається допомога по безробіттю, залежить від тривалості останнього працевлаштування особи і віку на момент подачі заяви для отримання допомоги. Наприклад, якщо людині більше сорока років і за останні десять років вона була працевлаштована 312 тижнів, то в цьому випадку допомога виплачується протягом 39 тижнів.

Проаналізувавши всю викладену вище інформацію, можна дійти таких висновків: протягом 2007–2015 рр. у Греції показник рівня безробіття значно виріс, свого максимального значення він досяг у 2013 р. (27,5 %), а рівень зайнятості працездатного населення на 2015 р. склав 49 %. В Польщі значно краща ситуація стосовно безробіття, свого максимального значення за останні 9 років показник досяг у 2007 р. (13,9 %), а найнижчий рівень зафіксували у 2015 р. (8,9 %), в той час як рівень зайнятості працездатного населення склав 60 %. В Україні показник рівня безробіття свого максимального значення досяг у 2014 р. (9,7 %), але в країні існує багато проблем щодо статистики безробіття, тому ми не можемо оцінити реальний стан показника; рівень зайнятості працездатного населення на 2015 р. склав 56 %. В Німеччині протягом 2007–2015 рр. рівень безробіття зменшувався, на 2015 р. він склав 6,4 %, у той час як рівень зайнятості склав 73 %. Цей показник набагато вище, ніж в інших країнах Європейського Союзу. В Австрії високий рівень зайнятості працездатного населення – 72 % та низький рівень безробіття, за останні 9 років він не перевищував 6 %.

Для того щоб подолати проблеми низької зайнятості та безробіття в Україні, потрібно переймати досвід країн, у яких високий рівень зайнятості та низький рівень безробіття. Наприклад, в Австрії та Німеччині подвійна система освіти, тобто навчання в школі йде паралельно з практикою. Учні вже під час навчання в школі мають право проходити практику на підприємствах, для того щоб надалі продовжити там працювати. Польща, маючи великий внутрішній ринок, дешеву та кваліфіковану робочу силу і зручне географічне розташування, дуже вдало скористалася цими факторами, залучивши німецьких та інших інвесторів, які розгорнули власне виробництво на її території. Тим самим у країні з'явилася більша кількість робочих місць. Цими методами можна скористатись для того, щоб подолати проблему низької зайнятості та безробіття в Україні.

Напрями подальших досліджень будуть спрямовані на те, щоб поглиблено вивчити проблему зайнятості та безробіття у країнах Європейського Союзу і країнах, які межують з Україною; дослідити, як розвинені країни Європейського Союзу долають проблеми низької зайнятості та безробіття, також пов'язати розвиток підприємництва та рівень безробіття.

Література: 1. Экономическая теория: учебник/под общ. ред. В. И. Видяпина, А. И. Добрынина, Г. П. Журавлевой и др. М.: ИНФРА-М, 2003. 398 с. 2. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. Київ: Академія, 2009. 640 с. 3. Про зайнятість населення: закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. 4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. Баришнікова О. Є. Ринок праці України: тенденції та особливості розвитку. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4668>. 6. Yuryk Y. I., Konovalov Y. I. The Labor Market of Ukraine: Yesterday, Today and Tomorrow // Бізнес Інформ. 2014. № 8. С. 150–156. 7. Офіційний сайт Державної служби статистики Німеччини. URL: <https://www.destatis.de>. 8. Weber E. The labour Market in Germany: Reforms, Recession and Robustness. *De Economist*. 2015. № 4. P. 461–472. 9. Engbom N., Detragiache E., Raei F. The German Labor Market Reforms and Post-Unemployment Earnings. *IMF Working Paper*. 2015. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15162.pdf>. 10. Ярошенко І. В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 45–53. 11. Офіційний сайт Державної служби статистики Польщі. URL: <http://stat.gov.pl/en/>. 12. Flek V., Hala M., Mysiková M. Labour market response to economic crisis in central Europe: is there room for common policy approach? *Economics & Sociology*. 2015. № 2. P. 15–27. 13. Офіційний сайт Державної служби статистики Греції. URL: <http://www.statistics.gr>. 14. Офіційний сайт Державної служби статистики Австрії. URL: <http://www.statistik.at/>.

References: 1. Ekonomicheskaya teoriya: uchebnik/pod obshch. red. V. I. Vidyapina, A. I. Dobrynina, G. P. Zhuravlevoy et al. Moscow: INFRA-M, 2003. 398 p. 2. Mochernyi S. V. Ekonomichna teoriia: navch. posib. Kyiv: Akademiia, 2009. 640 p. 3. Pro zainiatist naselennia: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 No. 5067-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. 4. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. Baryshnikova O. Ye. Rynok pratsi Ukrainy: tendentsii ta osoblyvosti rozvytku. *Efektivna ekonomika*. 2015. No. 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4668>. 6. Yuryk Y. I., Konovalov Y. I. The Labor Market of Ukraine: Yesterday, Today and Tomorrow. *Biznes Inform*. 2014. No. 8. P. 150–156. 7. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Nimechchyny. URL: <https://www.destatis.de>. 8. Weber E. The Labor Market in Germany: Reforms, Recession and Robustness. *De Economist*. 2015. No. 4. P. 461–472. 9. Engbom N., Detragiache E., Raei F. The German Labor Market Reforms and Post-Unemployment Earnings. *IMF Working Paper*. 2015. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15162.pdf>. 10. Yaroshenko I. V. *Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku problemnykh rehioniv krain Yevropeiskoho Soiuzu* [Analysis of Socio-Economic Development of Problematic Regions of the European Union Countries]. *Problemy ekonomiky*. 2014. No. 3. P. 45–53. 11. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Polishchi URL: <http://stat.gov.pl/en/>. 12. Flek V., Hala M., Mysikova M. Labor Market Response to Economic Crisis in Central Europe: is There Room for Common Policy Approach? *Economics & Sociology*. 2015. No. 2. P. 15–27. 13. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Hretsii. URL: <http://www.statistics.gr>. 14. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Avstrii. URL: <http://www.statistik.at/>.

Інформація про авторів

Зайцева Ірина Сергіївна – канд. екон. наук, доцент кафедри політичної економії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (пр. Науки, 9а, м. Харків, 61116, Україна).

Задорожко Ганна Русланівна – студент факультету консалтингу і міжнародного бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (пр. Науки, 9а, м. Харків, 61116, Україна; e-mail: anya-zadorozhko@km.ru).

Інформація об авторах

Зайцева Ірина Сергеевна – канд. екон. наук, доцент кафедри политической экономии Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (пр. Науки, 9а, г. Харьков, 61116, Украина).

Задорожко Анна Руслановна – студент факультета консалтинга и международного бизнеса Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (пр. Науки, 9а, г. Харьков, 61116, Украина; e-mail: anya-zadorozhko@km.ru).

Information about the authors

I. Zaitseva – Ph.D. (Economics), Associate Professor of Department of Political Economy of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauki Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine).

H. Zadorozhko – Student of Faculty of Consulting and International Business of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauki Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine; e-mail: anya-zadorozhko@km.ru).

Стаття надійшла до ред.
10. 08.2016 р.